

BETON

KULTURNO PROPAGANDNI KOMPLET BR. 47, GOD. III, BEOGRAD, UTORAK, 10. JUN 2008.

Redakcija: Miloš Živanović, Saša Ilić, Tomislav Marković, Saša Čirić; Font Mechanical: Marko Milanković; E-mail: beton@danas.co.yu, redakcija@elektrobeton.net; www.elektrobeton.net; Sledeći broj izlazi 24. juna

Igor Hofbauer RASKAL

MIXER

Piše: Branislav Jakovljević

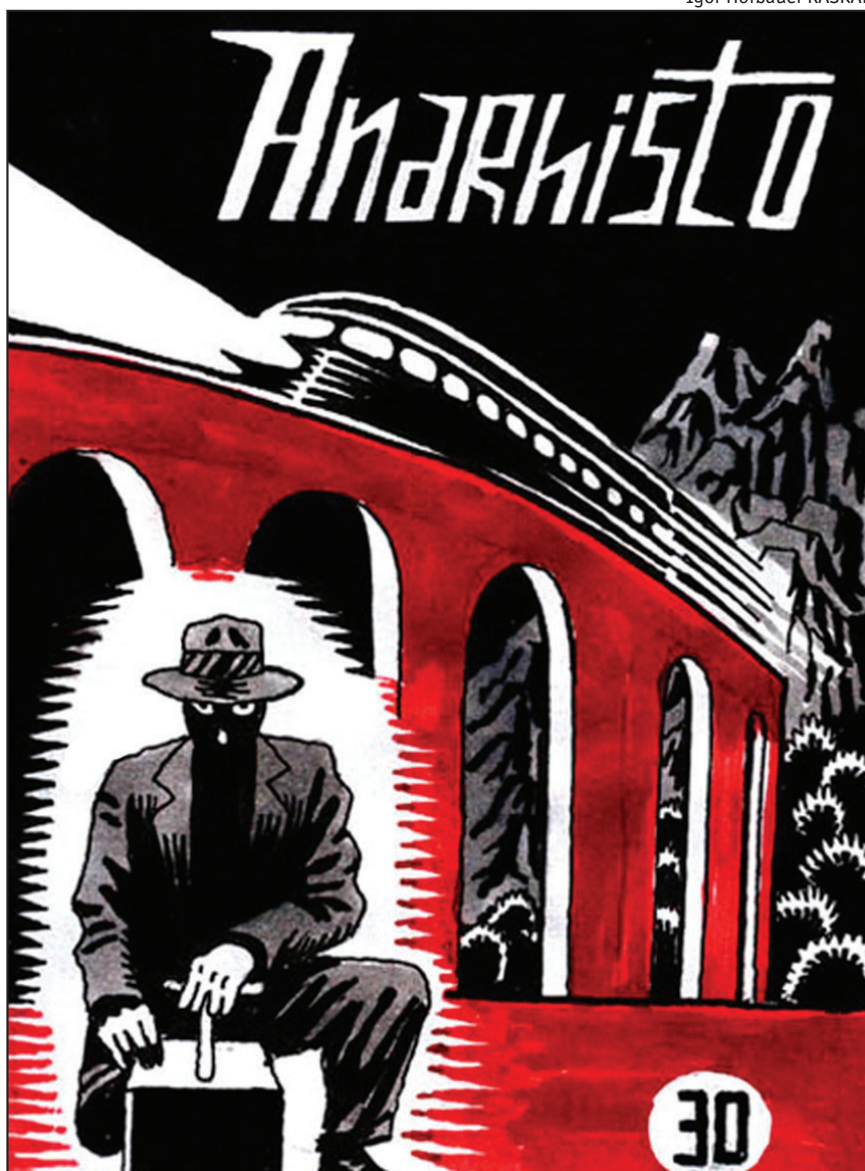
FETIŠ VAROŠ

Nasleđe '68. u Srbiji

SUMNJIVO LICE

Kada sam se u leto 2000. godine vratio u Beograd posle sedam godina odsustva, iskoristio sam priliku da posetim pozorište Ljubiše Ristića u staroj Šećerani. Taksista, koji je na nizbrdicama vozio na leru da bi uštedeo koji gram prošvercovanog benzina, jedva je pronašao zgradu Šećerane između oronulih magacina i hala. Nagli i potpuni prekid između zone industrijskog propadanja i kulturnog uzdizanja bio je naglašen staklenom fasadom preko koje se prelivao slap vode. Vodopad je donekle ublažio miris prevrelkog hmelja koji je dolazio iz obližnje pivare. Unutra su me dočekali stočici sa mermernim pločama raspoređeni između ukrasnog bilja i belih drvenih stubova. Većinu stolova krasili su kavezi sa nimfama. Na polju: prašina, jara, smrad industrijske zone. Unutra: šum vode, svežina zelenog bilja, krici ptica. Ukratko, bilo je to pozorište-foaje, a ne pozorišni foaje. Njegova tema bila je egzotična bašta, mesto izobilja, izgubljeni raj. Ovaj totalni dizajn upotpunjavale su mlade razvodnice u dugim tunikama pastelno žute boje, ljubičastim ešarpama i mokasinama koje cmašu besprekorni mermer. Te večeri na sceni „Šerbedžija“ igrala se predstava *Sumnjivo lice*, koju je Ristić postavio sa KPGT-om još sredinom sedamdesetih. Kao i sve drugo u Šećerani, ova predstava bila je ujedno i simbolična i cinična. Na velikoj i dobro opremljenoj pozornici igrala se predstava koja je originalno pravljena u uslovima gerilskog pozorišta. Ristićeva postavka Nušićeve komedije zasnovana je na naglašenoj fragmentaciji teksta. Svaki prekid upućuje na paranoidnu strukturu društva u kome je komad postavljen, tako da se farsa postepeno pretvara u tragediju. Četvrt veka kasnije, paranoja je ponovo bila tu, ali je struktura društva bila potpuno promenjena. Sam Ristić bio je na šelu jedne od najmoćnijih političkih organizacija u zemlji. U publici više nije bilo studenata, ni disidenata, pa čak ni redovnih posetilaca pozorišta. Gledalištem je domini-

NIGDE, ČAK NI U MEKSIKU GDE SU BILE NAJSUROVIJE PROGANJANE, IDEJE '68. NISU TAKO BRUTALNO PREGAŽENE KAO U SRBIJI. NI NA JEDNOM DRUGOM MESTU EMANCIPATORSKI POTENCIJAL '68. NIJE USTUPIO MESTO NASILJU U MERI U KOJOJ SE TO DESILO U SRBIJI. TIME NE ŽELIM DA KAŽEM DA SU STUDENTSKI PROTESTI '68. DIREKTNIA PRETHODNICA MITINGA KOJI SU SE ZAHUKTAVALI '86, VEĆ DA SU IDEOLOZI NACIONALNOG OKUPLJANJA ZLOUPOTREBILI NEKE OD PROBLEMA KOJI SU JASNO ARTIKULISANI '68

Ilustracije u broju: KOSMOPLOVCI

rala veća grupa srednjoškolaca koja je, po svemu sudeći, bila dovedena u organizovanu posetu pozoristu. Deca su neko vreme strpljivo gledala, zatim su počela da se vrpolje, i napokon da naglašeno aplaudiraju posle svakog scenskog fragmenta. Otpor prema predstavi, a samim tim i prema čitavom političkom, ideološkom i kulturnom mehanizmu koji je iza nje stajao, javljao se spontano. Čini se da u krajnje svedenim uslovima politički procesi počinju da se povinuju principima termodinamike. Tako je bilo 1968, 1991, 1992, 1996/7. i kasnije, te jeseni. Ono što je tom prilikom na mene ostavilo najsnažniji utisak nije bilo gotovo uvredljiva raskoš novog pozorišnog zdanja u zemlji koja grca, niti enterijer koji je u jedan industrijski, dakle radnički i proleterski predeo uveo ambijentalnu estetiku nove kriminalne elite, pa čak ni drskost Ljubiše Ristića koji je iz Beograda otišao kao alternativni reditelj i majstor pozorišnih provokacija, a vratio se kao predsednik JUL-a, praveći se pritom da se ništa nije promenilo. Najsnažniji utisak bila je, naime, atmosfera nasilja kojim je odisao prisilni raj Šećerane. Bilo je to pre svega nasilje Ristića nad sopstvenim ubeđenjima, nad sopstvenom inteligencijom i imaginacijom, kao i nad sopstvenom prošlošću. Pored scene „Šerbedžija“, u Šećerani su postojale još i scene „Jovanović“ i „Kokotović“. Ristićev gest imenovanja pozorišnih scena po svojim nekadašnjim saradnicima, sa kojima je u drugoj polovini devedesetih bio ideološki protivnik, zapravo je predstavljao jednu fetišizaciju sopstvene prošlosti. Šećerana je, u tom smislu, predstavljala preteču neke druge, mnogo ambicioznije fetiš varoši, one na Mokroj Gori. Ovaj čelični pogled unazad u isto vreme je predstavljao anticipaciju sopstvene propasti. U knjizi *Stance* Đorđo Agamben (Giorgio Agamben) vrlo pronicljivo povezuje fetišizam i melanholiju. Naime, on i u jednom i u dru-

meri da razdvoje umetničke od političkih aktivnosti Ljubiše Ristića, urednici *Scene* su zapravo pokušali da urade nemoguće: da odvoje stvarnost od fantazije u okviru jedne fetišističke fiksacije. Ono što je fascinantno u svemu tome jeste da u ovom sklopu pozorište ne predstavlja zonu fantazije, već upravo obratno.

KARTONSKA KALDRMA

Obeležavanje četiri decenije studentskih pokreta s kraja šezdesetih povod je za masovnu fetišizaciju '68. Kako fetišizirati pokret koji je svoj smisao pronalazio u otporu potrošačkom društvu, u odbijanju institucija, i zahtevu za oslobođanjem ne samo od ideoloških, već i od ekonomskih stega? Prijateljica mi je nedavno donela iz Pariza knjigu *Maj '68 - kaldurma* (*Mai 68 - le pave*). Kao i Ristićevu Šećeranu, i ovu knjigu odlikuje totalni dizajn. Radi se o slikovnici čijih šezdesetak stranica je ispunjeno fotografijama i sloganima iz pobune pariskih studenata i generalnog štrajka koji je potom zahvatio Francusku tokom maja '68. Ali to nije sve: sama knjiga ima dimenzije kocke iz kaldrme, a naslovna stranica je gruba i na dodir podseća na kamen. Kako bi rekao Agamben, fetiš ima moć da negira upravo ono što simbolizuje. Tako, ova kartonska kocka pretvara oruđe pobune u bezopasni i suvišni suvenir. Ova reifikacija pobune ne zaustavlja se na nostalgичnim foto albumima. Čitam da je jedan od poznatih francuskih juvelira izbacio specijalnu liniju privezaka u obliku kocke iz kaldrme da bi time obeležio (i unovčio), kako sam kaže, „četrdeset godina slobode“. Sve se ovo zapravo slaže sa kritikama i analizama šezdeset osme u kojima se, donekle, podudaraju analitičari sa leve i sa desnice. Tako, na primer, Rezis Debray (Regis Debray) zastupa tezu da je individualizam karakterističan za pokrete iz '68. imao za posledicu ubeđenje da „pro-

mena života ne zahteva promenu države“, i zaključuje da se radi o pseudorevoluciji, a ne revoluciji, kako su mnogi učesnici '68. doživljavali ove događaje. Polazeći sa mnogo konzervativnijih pozicija, Žil Lipovecki (Gilles Lipovetsky) tvrdi da su učesnici '68. bili nesvesni protagonisti procesa koji ih je usisao, da bi ih zatim ostavio za sobom. Taj proces zove se, naravno, korporativni kapitalizam.

Veliki broj francuskih analitičara slaže se da je kriza iz proleća '68. iznela na površinu problem subjekta. To se vidi, sa jedne strane, u filozofiji '68. koju su, kako tvrdi Lik Feri (Luc Ferry) obeležili mislioci kao sto su Fuko, Lakan, Derida i Burdije. Sa druge strane, ona se ogleda već u samim sloganima koji su obeležili demonstracije. Oni su najvećim delom bili upereni protiv „sistema“ koji, kako je govorio jedan od vođa francuskih studenata Danijel Kon-Bendit (Daniel Cohn-Bendit), pretvara ličnosti u „točkice koji obezbeđuju funkcionisanje društva“. Ali, planetarna '68. ne može se svesti samo na pariski maj. U Sjedinjenim Državama, pobune studenata bile su upe-rene pre svega protiv američkog imperijalizma i rasizma, u Nemačkoj protiv konzervativnih struktura društva i nasleđa iz Drugog svetskog rata, u Čehoslovačkoj protiv dominacije SSSR-a. U Meksiku, gde je samo deset dana pred početak Olimpijade, policija u krvavom obračunu usmrtila, kako se procenjuje, nekih tri stotine demonstranata, protest je bio usmeren protiv višedecenijske dominacije Revolucionarne institucionalne partije (PRI). Ono što je zajedničko u svim ovim događajima jeste emancipatorski potencijal koji dolazi iz otpora prema ideološkom aparatu u svim njegovim vidovima. Protest beogradskih studenata takođe je bio uperen protiv birokratskih struktura vlasti, na šta upućuju slogani iskovani tih dana: „Dole crvena buržoazija“, „Dole kneževi socijalizma“, „Radnici se savijaju - birokrati uživaju“. Ako pođemo malo dalje i pogledamo proglose i zahteve studenata, naći ćemo dobro obrazložene argumente protiv birokratije. Ali, ako ovo istraživanje proširimo i na zvanične proglose i smernice partijskih i državnih tela iz druge polovine šezdesetih, naći ćemo na istu ovu hajku na birokrate, izraženu nešto blažim tonovima. Tako su, na primer, u Rezoluciji VIII kongresa SKJ iz 1964. godine žestoko osuđeni etatizam i birokratizam. U tom smislu, veliki deo Opštih ciljeva studentskog pokreta danas izgleda kao hiperbolizacija zvaničnih partijskih stavova. To se može pripisati generalnoj strategiji protesta. Vođeni njom, studenti su nosili slike predsednika Tita i uzimali izvide iz njegovih govora za parole. Ali, borba protiv birokratije ne predstavlja srž „lipanjskih gibanja“. Ako je *pariski maj* energično ukazao na problem ugroženosti subjekta u korporativnom kapitalizmu, onda je *beogradski jun* i te kako energično ukazivao na ugroženost samog koncepta revolucije u realnom socijalizmu. Ključna emancipatorska ideja beogradske pobune nalazila se, donekle paradoksalno, u zahtevu za povratak na izvorne revolucionarne principe.

NASLEĐE '68.

U svojoj najnovijoj knjizi *Šta mislimo kada kažemo „Sarkozi“* francuski filozof Alan Badiju (Alain Badiou) prepoznaje dva „niza komunističke hipoteze“: prvi se proteže od Francuske revolucije (1789-92) do Pariske komune (1871), a drugi od Oktobarske revolucije (1917) do kineske Kulturne revolucije (1976). Ovi nizovi razdvojeni su intervalima u kojim ideja revolucije izgleda izlišno i nemoćno, i Badiju tvrdi da se upravo sada nalazimo u takvom jednom intervalu. U isto vreme, ova periodizacija predstavlja maj '68. kao jedan od ključnih potresa koji su definisali drugi niz komunističke hipoteze. Jugoslovenska '68. ima sasvim drugačiju temporalnu strukturu od francuske. To nije struktura revolucionarnih ciklusa razdvojenih intervalima, već struktura odlaganja, zastoja, i kašnjenja. Revalorizacija jugoslovenske revolucije značila je zapravo ukazivanje na njene protivurečnosti, koje su bile najuočljivije u progonima i čistkama nakon raskida sa SSSR-om. Ako je '68. progovorila o 1948, šta su onda jugoslovenske osamdesete imale da kažu o šezdesetosmoj?

past vraća nas temama od kojih smo počeli - fetiš i melanholija, melanholija fetišizma.

Kada je reč o Francuskoj, ne može biti reči samo o fetišizaciji '68, već o jednoj fetišizaciji levih ideja uopšte. Slikovnice i privesci samo su simptom jednog mnogo dubljeg procesa koji je otvoren upravo '68, i koji je postao potpuno vidljiv osamdesetih. Radi se o buržoazifikaciji proleterijata koja je dovela do erozije i potpunog gubitka revolucionarnog subjekta. Upravo ovaj gubitak vodi do fetišizacije stranih radnika (*sans papiers*) kod Badijua i njegovih istomišljenika. Kod nas su stvari potpuno obrnute: revolucionarni subjekat je zbrisan kroz simultanu pauperizaciju i nacionalističku mobilizaciju društva.

Govoreći o psihoanalitičkom shvatanju fetišizma, Agamben poseže za Frojdovim objašnjenjem njegovog uzroka u odbijanju muškog deteta da prizna nepostojanje ženskog penisa. Bilo bi vulgarno povezivati tezu o Sećerani kao o perversnom epilogu '68. sa Ristićevim upornim odbijanjem da vidi pravu prirodu Mire Marković i njenog političkog pokreta. Radi se, naime, o jednom fetišističkom zaogrtnanju stvarnosti nestvarnim. Paradoksalno, ovo zaogrtnanje dolazi kao odgovor na gubitak onoga što subjekt nikada nije ni imao! U drugoj polovini devedesetih, Ristić je na ideološkom planu radio ono što su razna ministarstva za privatizaciju radila u poslednjih nekoliko godina: prodavao je budzašto ono što nije njegovo, što nije pravio, i u čemu nije imao nikakav ulog. U toj rasprodaji protračeni su poslednji ostaci organizovanih levih pokreta na ovim prostorima. Priskvajanje revolucionarnog nasleđa od strane JUL-a i njima srodnih organizacija nije samo kompromitovalo leve ideje u Srbiji, već ih je zbrisalo sa lica zemlje. Srbija je danas zemlja bez levice u pravom smislu te reči. I ne samo to: to je zemlja koja se stidi svoje revolucionarne prošlosti. O levim idejama govore samo oni koji ih se sećaju, a ne oni koji u njih moraju da polažu nadu. Zbog toga se u Srbiji, više nego na bilo kom drugom mestu sa mape pobuna iz '68, nasleđe ove godine čuda sastoji u obavezi ponovnog promišljanja same ideje revolucije ■

Svest o „lipanjskim gibanjima“ potiskivana je sa tek nešto manje surovosti nego '48. Sa jedne strane, do sredine osamdesetih ona se pretvorila u pustu numerologiju. Džoni Štulić je pevao: „Osam-šest-deset vratiće se opet“. Sa druge, Slavoj Žižek je u *Mladini* 1986. pisao o protestima učenika i studenata koji su se te godine dešavali u Francuskoj, i koji su bili obeleženi konzervativizmom u stavovima demonstranata i pragmatizmom u njihovim zahtevima. Upoređujući proteste iz '68. i '86. on je zastupao napuštanje „dijalektike želje“ onih prvih zarad pragmatičnog individualizma ovih drugih (da bi se danas, kao što se da videti iz njegovih brojnih javnih nastupa povodom obeležavanja četrdesetogodisnjice maja, vratio principima '68. kao sto je „Budimo realni - trazimo nemoguće“, zatvorivši time pun krug). U Srbiji je emancipatorsku snagu '68, bez koje je individualizam osamdesetih nezamisliv, pregazio masovni pokret koji je mirne duše instrumentalizovao neke od šezdesetosmaških ideja. Danas izgleda cinično kada u post-šezdesetosmaškoj literaturi, kao što su recimo pamfleti koje je tokom sedamdesetih u Londonu objavljivala grupa Solidarnost (dugo jedan od retkih izdavaca Castoriadis na engleskom), pronađemo teoretizacije „anti-birokratske revolucije“.

Ideje '68. su ili potiskivane, ili su izvetrele, ili su se okrenule protiv sebe samih, ili su pak opstale - u zavisnosti od sredine u kojoj su potekle. Nigde, čak ni u Meksiku gde su bile najsurovije proganjane, one nisu tako brutalno pregažene kao u Srbiji. Ni na jednom drugom mestu emancipatorski potencijal '68. nije ustupio mesto nasilju u meri u kojoj se to desilo u Srbiji. Time ne želim da kažem da su studentski protesti '68. direktna prethodnica mitinga koji su se zahuktavali '86, već da su ideolozi nacionalnog okupljanja zloupotrebili neke od problema koji su jasno artikulisani u i oko '68, a zatim nastavili da troše sve što je moglo da se upotrebi, uključujući ideju revolucije koju je '68. pokušala da preispita i, u krajnjoj liniji, regeneriše. Ovo trošenje i pro-

CEMENT

Piše: Goran Cvetković

EVOKACIJA BANALNOSTI

Četiri dekade post-revolucije

Ove godine, 53. Sterijino pozorje se baš razigralo. Ima čak tri selektora: za predstave iz Srbije po domaćem tekstu, po stranom tekstu i za predstavu izvan Srbije na temu: „Pozorište i '68.“. Mnogi su sada shvatili da je 1968. za Evropu bila još jedna godina socijalnog i političkog konflikta, sazeleg do pucanja pa su, pre svega studenti, ali i intelektualci i filozofi, stupivši u kontakt sa radnicima, pokušali da doskoče vladajućim režimima i da se izbore za više slobode u društvenim odnosima. Maj 1968. bio je značajan za studentsku populaciju Nemačke i Francuske, a jun je bio koban za Beograd. Tek u avgustu sovjetske snage okupirale su Čehoslovačku republiku i tenkovima okončale Praško proleće. Sve je

to bilo duboko vezano za Ameriku i njen novi kolonijalizam izražen krvavim surovostima u Vijenamu i specifičnom pobunom protiv te surovosti. Dah i duh revolucije zapahnuo je planetu, ali opšte je mišljenje da su slobodarske ideje njenih autora izgubile rat sa tvrdim kapitalizmom ili sa mekim/tvrdim socijalizmom. Ipak, ništa nije bilo isto posle '68. Neka vrsta nove tolerancije se uspostavila bar kao predmet pažnje u društvenoj komunikaciji: prava manjina, obaveze zaštite prirode, podsećanje na pojam prava na sreću pojedinca. Ono što je bio glavni cilj našeg juna 1968, sloboda i pluralizam u društvu i politici, pravda za siromašne i sigurnost za novu opoziciju, ta se prava nisu tada ostvarila.

'68. I STRAH OD TERORIZMA

U Evropi je jedna od posledica pobune 1968. bio i politički terorizam kao izraz očajanja i frustracije mladih slobodara pre svega u Nemačkoj. Po izboru Ivana Medenice, predstave koje se prikazuju na ovogodišnjem Sterijinom Pozorju skreću pažnju najviše baš na taj aspekt turbulencija '68, na terorizam. Prva predstava koju su izveli studenti Akademije iz Berlina pokušala je da nam skrene pažnju na osnovne principe pobune mladih u Francuskoj, a ne u Nemačkoj (ne zna se baš zašto je to tako postavljeno), a to su potrebe za više slobode u ljubavi, u borbi protiv morala malograđanskih stega i pojedinačnog stida. Tako su mladi glumci igrali stilizovane scene ljubavnih oslobođanja i skan-

dirali o njima u horskom recitovanju, sve kao u nekom staromodnom socijalističkom recitalu. Bilo je tu i nekih natruha o potrebi samoorganizovanja i verbalnog preispitivanja moralne utemeljenosti terorizma kao oblika politike, ali samo na nivou opaski. Ovaj rad bi i po zamisli i po dometima bio prikladniji nekom studentskom festivalu, nego što je odgovarao najvećem Festivalu pozorišta u Srbiji.

I predstava Štutgartskog državnog pozorišta je bila neprikladna, utoliko što se jedna trupica (dve glumice, jedan statista, jedan bubnjar i jedna garderoberka) olako opredeljivala o moralnosti terorizma davne 1977. godine, kada je konačno grupa Bader-Majnhof skleptana u zatvor u Štamhajmu. Ova trupica je prikazivala tekstove informacija o tim događajima na nivou lake popularne pesmice, a onda je glumica, vidno trudna, ispričala bajku o *Vuku i sedam jarića* kao neku vrstu metafore o nekoj prevari. Nisam siguran da sam razumeo vezu. Onda su dve glumce i jedan statista odigrali kratku travestiju baziranu na tekstu Hajnera Milera *Hamlet mašina* uglavnom referišući se na moralnu dimenziju bračne prevare Hamletove majke i Hamletovu neostvarenu ljubav prema njoj. Činjenica da su i majka i Hamlet mlade žene, nije doprinela boljem razumevanju konteksta. Cela predstava mi je ličila ne neku klupsku zabavu u nekom underground klubu u Nemačkoj, koja daje prostora i takvim čudacima kao što su autori ove predstave, iako nikoga za to nije baš mnogo briga.

Ipak, od prve tri predstave u selekciji „Krugovi“, videli smo i jednu ozbiljniju stvar. To je delo Marka Rejvenhila, u režiji jednog od najboljih mladih reditelja nemačkog pozorišta, Tomasa Ostermajera, koga se sećamo po Ibzenovoj *Nori* sa jednog od skorašnjih BITEF-a. Predstava je majstorski vođena i ta pretnja smrću oseća se u vazduhu, tako da svi pojmovi krivice i kazne postanu na neki poseban način osvešćeni i bolni. Jednostavnim glumačkim sredstvima nekog posebnog minimalističkog hiperrealizma i začudnom konstrukcijom priče, reditelj Ostermajer dovodi nas u stanje istinskog susreta sa cinizmom, ali i moći koja nanosi povrede: državne, slepo surove, tajanstvene ali ostvarljive! Stvar se vraća na porodicu i njenu ulogu u ispravljanju nepravdi: na kraju sin sudi ocu za nedela u svrgnutom režimu. Vrlo ozbiljan tekst i funkcionalni svi scenski elementi ove predstave doprinose jezi koja se uvlači u maštu dok se predstava razvija.

HAOS MASKULINITETA

A u selekciji „Krugovi“ našao se i *Edip u Korintu* slovenačkog pesnika i dramskog autora Iva Svetine, iz vremena nastanka nove Slovenačke avangarde u pozorištu, baš iz 1968. godine. Njegov davnašnji rad u „Pekarni“ obeležio je i njegovu karijeru, ali i jedan pravac u slovenačkom pozorištu koji je kreirao repertoar Slovenskog narodnog gledališća u Ljubljani. Doneo ga je upravnik Janez Pipan kao poslednju zvaničnu produkciju pred svoj neuspešni reizbor. On je posle tri mandata, možda najuspešnijeg vremena za ovo pozorište, smenjen i ponižen kao umetnik tim gestom odlazećeg ministra. Eto, a mislili smo da u Sloveniji negativna utopija ne postaje stvarnost, kao kod nas. Ovo delo Iva Svetine, *Edip u Korintu*, režirao je Ivica Buljan, hrvatski internacionalni reditelj srednje mlađe generacije. On se mnogo ne brine o radnji, odnosima likova, strukturi dela, o tačkama oslonca ritma i komunikacijskih celina, već uvodi principe ludizma i ruši dramske konvencije. Predstava počinje kao neki vašar likova koji se predstavljaju i u toj igri se presvlače u likove *Edipa*. To nije Edip koji je ubio oca, to je Edip koji još živi kod svog poočima i pomajke i upoznaje se sa sadržajem mitske pretnje i gleda da je izbegne. Ali, Edip je Edip i stupa u raznovrsne telesne odnose sa raznim licima, odnose pune erotskih i porno izazova. Muška golotinja i javno manifestovanje gej odnosa je nekako postala glavna komunikacijska ravan u borbi za slobodu na sceni. Goli glumci šetaju po sceni, sisaju prste jedan drugom, silaze u publiku i kreću se između redova, pevaju i igraju izgovarajući poetske tekstove iz dela Iva Svetine. Postavljaju pitanja o ljubavi i roditeljstvu, o budućnosti, o snazi uverenja... A sve kao na nudističkoj plaži ili kao u nekom Zavodu za oslobađanje od frustracija i skidanje strahova od zabrana seksualne komunikacije. Ova predstava je dobila sve glavne nagrade na Borštnikovim Srećanjima, glavnom festivalu u Sloveniji, i tako ovenčana nam stigla u „Krugove“ Sterijinog pozorja. Šta će to značiti za budućnost pozorišta i njegovu teoriju u kojoj za sada reditelj Ivica Buljan propoveda svesni kaos, kao meru borbe protiv haosa u društvu, videćemo iz daljeg toka stvari. Nisam siguran da se sa manje haosa a više smisla, poetskog, ali i dramskog i pozorišnog, ne bi bolje razumeli pojmovi i problemi koji su u tekstu pokretani. Ovako, *haos haos über alles*, pa dokle ko izdrži. Uopšte, „Krugovi“ su ove godine bili veoma slabi, bila je samo jedna dobra predstava, *Rez* iz Berlina. I to što je Medenica pošto-poto hteo da svoj izbor veže za 1968. godinu i njen uticaj na pozorište, pokazalo se dosta nevešto i neuspešno. Jer, ta najbolja predstava Rejvenhila i Ostermajera uopšte nije tako direktno vezana za događaje koje je imala da predstavi - revoluciju 1968. Dakle, ili dobrih predstava na tu temu uopšte i nema tamo gde ih je Medenica tražio, ili je i bio cilj da se ta 1968. tako prikaže, loše i banalno, e da bi se o celoj 1968. instalirao takav stav, da je to sve bilo nevažno i isprazno ■

ŠTRAFTA

Piše: Andrej Nikolaidis

ANALNA ANKSIOZNOST

O ljepotama crnogorskog narodnog jezika

Kako to ranije nisam primijetio, sve dok Aleksandar Bečanović nije pomenuo: da je govor Crnogoraca i ostalih Balkanaca pun analne anksioznosti? Kako je ovdašnji narodni govor bogat analnim metaforama, poređenjima i asocijacijama! Kako je jezik mačo-muškaraca, jezik zajednice ponosne na svoju homofobiju, zapravo pun homoseksualnih aluzija! Kojih je tako mnogo da prestatu biti aluzije: taj govor zapravo postaje jezička *gay* orgija. Kada ovdašnji prosječni zatucani, superneobrazovani, kukavički, iza nacije i religije sakriveni glupavi homofobični mužjak želi

Amanda Vahamaki POLJA KUGLOFA

da kaže kako je neko sposoban da brine o sebi, on će to uraditi ovom frazom: *Ne boj se, zna taj za svoju guzicu*. Vječito svega gladan, otud pun zavisti i nezadovoljstva, ovdašnji se *homofob* ponekad naziva još i *običnim građaninom*, *prosječnim biračem* i *čovjekom iz naroda*. Kada takav, iz Andrijevice, na primjer, govori o poznaniku koji je otišao u Podgoricu, na primjer, pa tamo osnovao firmu, stekao kuću, imetak i ugled, on će poznanikov životni put opisati ovako: *Dobro je napunio prkno*. Kada u lokalnoj bir-

tiji šibne još dvije rakije (recimo: loza Neksan, litar 3 evra), on će sa bezmalo plemićkom dozom prezira odmahnuti rukom i reći kako on poznaniku ne zavidi, kako njemu takav uspjeh ne treba. *Sve to može sebi nabit u prkno*, reći će. Ima, doduše, i druga verzija iste visokoumne imunosti na čari bogatstva i lagodnog života. Koja glasi: *Na to se može posrat*. Šta on zamjera poznaniku koji je uspio u velikom gradu? Prije svega, to što je zaboravio na prijatelje iz mladosti. Ne javlja se više starim prijateljima. Kada mu traže uslugu, neće da im učini. Ima nove prijatelje, za stare više ne mari. Mnogi su razočarani u njega. To se kaže ovako: *Guzicom je vrata zatvorio*. Stari poznanik, doduše, za Božić, prijateljima koji su ostali da žive u pasivnom rodnom kraju, pošalje poklone. Poneku košulju, poneku bocu viskija. Ali oni koji su ostali tamo da ih grije sunce rodno kraja nisu urođenici. Njih blještavi pokloni iz velegrada ne fasciniraju. Ne daju se oni kupiti na jeftino šarenilo talijanske robe, za pića čiji naziv ne umiju izgovoriti. Sve je to starom prijatelju džabe. Oni mu neće tako lako oprostiti. Džabe je slao poklone. *S tim može guzicu obrisat*, reći će naš čovjek iz naroda poslije pete loze. Kad-tad, na red dođe i priča o tome kako je i naš junak mogao otići u veliki grad i tamo ostati - sa-

Radovan Popović RASKAL

mo da je htio. *Ali će ću? U prkno*, reći će. Stari otac, stara majka bili su mu u kući. Je li ih mogao ostaviti i tek tako otići? Naravno da nije. Zato je ostao. Da živi siromašno, ali časno. Uto u kafanu ulazi cigančić, jedan od onih koji u izbjegličkom kampu žive još od 1999, kada su pobjegli sa Kosova. Tradicionalno glibavo dijetel prilazi mu, pruža dlan i traži deset centi. Naš junak ga ljutito pogleda, pa veli: Deset centi? *Izklen? Iz prkna?* Ponekad do rodne grude stigne i vijest o pokojem neuspjehu starog prijatelja ko-

Repertoar na repetiranje

Nakon što su radikali preuzeli resor kulture u Beogradu, pozorišta su se prosto preporodila. Na čelo prestoničkih teataru došli su vsrni radikalski kadrovi, čija je glavna kvalifikacija to što već decenijama dosta uspešno glume političare. Sve dosadašnje predstave odmah su skinute sa repertoara. Novi upravnici su odlučili da je jedan komad godišnje više nego dovoljan, jer se novac poreskih obveznika ne može neodgovorno trošiti na kojekakve glumačke kerefeke i srodne tričarije. Od sada, pa na dalje i ubuduće, takoreći vo vjeki vjekov, repertoar beogradskih pozorišta će ovako izgledati:

Serbsko dramsko pozorište „Zaklalo, o psima rata i deci“	Kokarda teatar „Aleksandar Vučić, tragedija jedne mladosti“	Amatersko pozorište „Radovan Karadžić“ „Sitovacijom protivu otmičara“
Beogradsko četničko pozorište „Mala trilogija smrti: Hrvatska, Bosna, Kosovo“	Malo pozorište „Ratko Mladić“ „Mala sirena, ili o čežnji za Šizelom“	Pozorištance „Tvor“ „Vučić i 7 jarića“ (komad sa pevanjem i klanjem)
Konc-logor 212 „Kuda vas vodimo, ili Dugo putovanje u noć“	Pozorište lutaka „Gargamel“ „Lepotica i zver“ (u naslovnim ulogama: Lidija Vukićević i Vojislav Šešelj)	Klan teatar „Život je loto“ (snajperska tragikomedija sa 7 pogodaka)
Pozorište na Bajonetima „Ponovo u sedlu, ili Nova dobra stara vremena“	Pozorište „Vaš ko buha“ „Aladinova čarobna kama“	Teatar „Kult smrti“ „Smrt je majstor iz Srbije“ (romansirana biografija Tome Grobara)
Pozorište „Kugo-Slavija“ „Kako su se zavoleli dželat i žrtve“ (istinita priča o nacionalnom pomirenju)	Dečije pozorište „Čarapa na glavi“ „Ali-Toma i 40 razbojnika“	Dom kulture „Srušeni grad“ „Bajka o Vukovaru i granatici“
	Kamerna opera „Pop-Lazićjanum“ „Psi rata i dama iz Magistrata“	

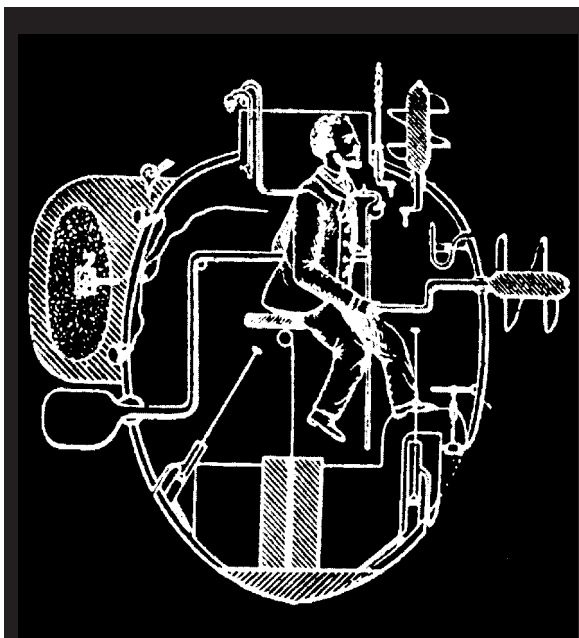
ji se obogatio pa otuđio. *Dobio je po prknu*, kaže tada naš čovjek iz naroda. A sjećaš li se kad smo ono krali šljive kod Milaša, pa kad nas je stari pojurio, njega stigao pa ga *zaždio nogom u prkno?*, kaže neko za susjednim stolom, pa se sva kafana smije davnome, dječaćkom poniženju onoga čiji su uspjeh svi doživjeli kao vlastito poniženje.

U ovom jeziku, kao vječna straža, bdi latentna homoseksualnost. Ovdje muškarac muškarca psuje riječima: *Oca ti jebem*. Potom: *Jebem te u prkno*. Ili psovka, koja podrazumijeva *gay gangbang* u kojem učestvuje pola porodičnog stabla: *Jebem ti oca kroz oca, i da ti je malo*.

Naravno: ljudi koji tako govore gaje najdublji prezir prema homoseksualcima, i takoreći erekciono tvrdo se protive *gay* brakovima. Samo jedan kandidat na aprilskim predsjedničkim izborima odlučio je da ozbiljnije penetrira u biračko tijelo koje pitanje *gay* brakova smatra osobito bitnim u odluci za koga glasati. Samo je Andrija Mandić, lider Srpske liste, nedvosmisleno stavio do znanja da se protivi legalizaciji *gay* bračnih zajednica. Nebojša Medojević i Srđan Milić pokazali su zavidan stepen političke korektnosti, dok je aktuelni predsjednik Filip Vujanović odbio da se izjasni o tom pitanju. Kao i o svim drugim pitanjima.

I crnogorska borba za nezavisnost imala je svoje, da tako kažemo, analne parole. Crnogorski književni list u nastavcima je objavljivao patriotsku poemu „Kuj ćeš s njima“ (bosanski: *De ćeš s njima*) Janka Vujisića, čuvenog moračkog pjesnika koji je imao veliki uticaj na Matiju Bečkovića. U toj dirljivoj poemi Vujisić se obraća Crnogorcu koji je krenuo zlim putem, i pridružio se onima koji Crnu Goru nisu željeli vidjeti kao nezavisnu državu. Pjesnik mu kaže: *kuj ćeš s njima*, kad su oni takvi, takvi i takvi – kratko, nikakvi. Pregršt je antologijskih stihova u toj poemi, ali za ovu priliku ističemo sljedeći: „Da ti kilo site prođe, kroz prknjaču i kroz prkno“. Ovo *kroz prknjaču* i *kroz prkno* jeste sjajno, ali sadrži i zrnce, doduše neispoljene, genijalnosti. Naime: ako se, kako je primijetio i autoru sugerisao Balša Brković, *kroz prknjaču* i *kroz prkno* preformuliše u *proz prknjaču* i *proz prkno* (u nekim krajevima Crne Gore „kroz“ se, doista, kaže „proz“), eto nas u prostoru jezičke bravure, eto nama sjajne onomatopeje: *pr-pr-pr-pr*.

U narodu ovdašnjem govor se često naziva prdnjavom (ili *prnjavom*). Kada naš čovjek iz naroda sluša nešto sa čim se ne slaže, on će na kraju govornika prekinuti riječima: *E dosta je bilo i tvoje prnjave*. Postoji slika koja se zove *Prnjava staroga svata* (misli se na svečani govor koji na svadbi drži stari svat). Ili ova, koju smo svi čuli: *Kada ne bi na usta, progovorio bi na guzicu*. I tako dalje ■

Studiostrip edicija, Kosmoplovci
/ izdavač: Fabrika knjiga, Beograd
www.studiostrip.kosmoplovci.net
www.fabrikaknjiga.co.yu

01. Aleksandar Opačić: *Tajna paukove krvi*
02. Amanda Vahamaki: *Polja kuglofa*
03. Andrea Bruno: *Svetlosne godine*
04. Dunja Janković: *Priča o devojci koja nije znala naći izlaz iz situacije*
05. Radovan Popović: *Šaka*
06. Igor Hofbauer: *Zatvorske priče*
07. Wostok, grupa autora: *Popošak i Cveće*
08. Kosmoplovci, grupa autora: *Raskal*
09. Lazar Bodroža: *Zakon*

VREME SMRTI I RAZONODE

Piše: Petar Luković

PREGOVORI OKO NOVE VLADE

(odlomak)*

ZVANIČNI SASTANAK # 3: KOŠTUNICA, KRKOBABIĆ SR, KRKOBABIĆ JR, PALMA, SAMARDŽIĆ, DAČIĆ

KOŠTUNICA (ustaje i rukama pokazuje prisutnima da se smire): Naša zajednička Radna grupa lako je usaglasila stavove oko pet principa. Da ponovimo gradivo nacionalno svesne Vlade: nemilosrdna odbrana Kosova, nemilosrdna borba protiv kriminala & korupcije, uslovne evropske i ostale bezuslovne integracije, nemilosrdni ekonomski prosperitet... i kako ono beše...socijalna pravda. Mislim da nema potrebe za diskusijom koja bi nam oduzimala dragoceno vreme u borbi protiv lažne države Kosovo.

PALMA (dobacuje): Čekaj, Vojo. Nismo raščistili pitanje ovog Sporazuma o..... kako se zove, bre, ovo što su potpisali Tadić i Đelić... KRKOBABIĆ Jr (ponosno): Sporazum o pridruživanju Evropskoj uniji. SPP!

KRKOBABIĆ Sr (glasno): Bravo, sine, sve znaš!

PALMA (rukama objašnjava): E baš to! Čuo sam da u tom Sporazumu nema ničeg što nam otima naše svetinje i naše monahinje, član 135 kaže da se poštuje Rezolucija 1244...

SAMARDŽIĆ (nervozno): Tebe kao da je juče brifovao Tadić.

PALMA (defanzivno): Bio u Zoološkom vrtu, očiju mi. Malo gledao slonove, jeo semenke, sklapao stihove. Jebo miš čaplju, pa joj suze kaplju! Žabac žabi na lokvanju nabi!

SAMARDŽIĆ (dubinski): Od drveta ne vidiš slona, kaže naš napaćeni narod s Kosova i Metohije. Videli su te, Dragane.

PALMA (neugodno gledajući ispred sebe): Ali nisam znao da će Tadić da svrati do slonova, majke mi, pitajte Krkobabića.

KRKOBABIĆ Sr (odsutno): Zašto da ja svraćam kod slona?

KRKOBABIĆ Jr (mirno): Svaki slon će da dođe kod tebe, tata, jer ti imaš pet mandata.

SAMARDŽIĆ (prodorno): Nije to, moj Dragane, tako prosto kako ti Boris kaže. Ništa mi nećemo da poništimo; možemo, eventualno, da ne ratifikujemo Sporazum, ali to je odluka buduće Vlade u kojoj će imaš pravo glasa, upravo onako kako smo se dogovorili.

PALMA (desperately): Ali, ako ne bude benzina za traktore...

SAMARDŽIĆ (Ice Ice Baby): Ništa ne brini. Libija, Irak, Iran, Venecuela... sve zemlje koje nisu priznale lažnu državu Kosovo. Sve zemlje koje diktiraju cenu nafte. Sve zemlje prijatelji jedinstvene i celovite Srbije. A tek Rusija kao štit nad svima nama!

PALMA (ozaren): A ostaje ono za Diznilend u Jagodini? Big Ben? Kineski zid do Paraćina?

SAMARDŽIĆ (umorno): Ostaje, naravno. Pitaj Dačića, uostalom.

DAČIĆ (podizhe ruku): Provereno, min njet!

* Integralan tekst na: www.elektrobeton.net i www.e-novine.com

BULEVAR ZVEZDA

Piše: Redakcija **Betona**

MILANOVIĆ, DRAGOLJUB

MILANOVIĆ, Dragoljub (Blace, 1948), partijski aparatčik, „medijski general“, predstavnik književnog talasa *crnih univerziteta* posle 2000. Školovao se u Prištini, gde je zatim studirao književnost. Novinarstvom je počeo da se bavi tokom studija, zaposlivši se u Televiziji Priština. Potom je postao dopisnik *Politike ekspres*. Kao novinar se nije isticao. Pisao je malo, istraživao još manje. Po prelasku u Beograd, postao je član redakcije *Ekspresa*. Nakon Osmе sednice izabran je za izvršnog sekretara SK Srbije, zadužen za informisanje. U „reformiskim“ udarima Milorada Vučelića, došao je na mesto smenjenog Krste Bjelića, urednik informativnog programa na državnoj televiziji. Svoju *novinarsku* karijeru je završio kao „medijski general“ koji je 23. aprila 1999. po nalogu više komande žrtvovao 16 radnika RTS-a u vreme NATO-bombardovanja. Milanović je uhapšen nakon petooktobarskog prevrata, kada je spasen linča. Umesto poštenog suđenja, tada je počela prava epopeja, u kojoj su suspendovane gotovo sve ingerencije pravne države, a čitava istraga je prebačena na vaninstitucionalne subjekte: porodice žrtava, novinare, i časne svedoke. Događaji koji su usledili mogli su samo da potvrde da je država nemoćna pred ovim slučajem. Milanoviću je ukinut pritvor tačno na dvogodišnjicu bombardovanja RTS-a. Međutim, Vrhovni sud Srbije je procenio da i dalje postoji opasnost od bekstva, zbog čega je, dva meseca kasnije, odlučeno da on bude vraćen u pritvor. Milanović se tada dobrovoljno vratio u pritvor 5. juna 2001. Konačno, posle devetomesečnog suđenja, 21. juna 2002, Milanović je osuđen na 10 godina zatvora. Utvrđeno je da je on prekršio pravilnik državne televizije i naredbu Saveznog ministarstva odbrane koji su, između ostalog, predviđali izmeštanje ljudi i opreme iz zgrade u Aberdarevoj ulici u studio u Košutnjaku. Po ko zna koji put, Milanović je demonstrirao snagu svog političkog zaleđa. Naime, odlukom sudskog veća, kojem je predsedavala sudija Radmila Dragičević-Đičić, dopušteno mu je da ostane na slobodi do pravosnažnosti presude. Milanović, međutim, odlazi na more da se „malo odmori“. U javnosti kruže spekulacije da je pobegao u Rusiju. Milanović je uhapšen u operaciji „Sablja“, početkom aprila iste godine, pošto su njegovu tačnu lokaciju u Crnoj Gori (12 km od Bara, mesto Bijela Brda) odali uhapšeni članovi zemunskog klana. Policija je tom prilikom ustanovila da se Milanović zbližio sa pripadnicima ovog klana u vreme Šešeljeve kampanje za predsednika Srbije. Tom prilikom je Milanović bio u takozvanom kreativnom štabu radikala. Odmah po prebacivanju u paviljon br. VII požarevačke Zabele, otpočelo je njegovo privilegovano „izdržavanje“ kazne. Upavnik zatvora Žarko Kovrlija naredio je probijanje zida sedmog paviljona, kako bi se Milanoviću omogućio nesmetani odlazak u upravnu zgradu, bez sretanja sa ostalim osuđenima, kao i primanje poseta u kancelariji upravnika ili njegovog zamenika, čije je telefone nesmetano koristio. Zbog obelodanjivanja ovih činjenica, smenjena su dvojica radnika Zabele. Ministar pravde Zoran Stojković je tom prilikom izjavio da on ne može da utiče na sudsku vlast. Očigledno je da *politička karma* Dragoljuba Milanovića još nije ugašena i da u aktuelnim pregovorima oko formiranja vlade opet zadobija važan status. Milanović, međutim, uživa kao „slobodnjak“, piše poziciju umišljajući da je Kavafi. Knjigu pod naslovom *Tamne pesme* objavio je 2006. kod Slobodana Mašića. Iste godine se pojavila i knjiga *Tišina u Aberdarevoj* novinara Zorana Janića. Radi se o nezaobilaznom dokumentu kojim se potvrđuje istina o odgovornosti „medijskog generala“ i njegovih nalogodavaca u slučaju pogibije radnika RTS-a ■